

MARKAZIY OSIYO AYOLLARINING TADQIQOTCHILIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA GENDER TENGLIGI MASALALARI

Toshkent Davlat Yuridik Universiteti Magistranti

Kenjayev Maqsud

Annotasiya: *Maqolada bugungi kunda ayollarning tadqiqotchilik ishini mukammal rivojlantirish, ilm-fanda yuqori saviyada ildam harakat qilishi uchun sharoit va imkoniyatlarni yaratish borasida fikrlar ilgari surilgan. Shuningdek, jahon miqyosida ayollarning tadqiqot ishlarini baholash mezonlarini takomillaashtirish va unga to'siq bo'luvchi omillar tahlil etilgan.*

Tayanch so'zlar. *Olima ayol, tadqiqot, imkoniyat, kamchiliklar tahlili, moliyaviy sharoit, gender tenglik xorijiy tajriba tahlili.*

Markaziy Osiyo ayollarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda gender tengligi masalalari joriy asrda juda dolzarb bo'lib qoldi. O'zbekiston, bu jarayonda gender tengligini ta'minlash uchun bir qator ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy islohotlar amalga oshirmoqda. Shavkat Mirziyoyevning prezidentlik davrida olib borilgan gender tengligi bo'yicha islohotlar, ayniqsa ayollarning ilmiy faoliyatda ishtirokini oshirishga qaratilgan tashabbuslari diqqatga sazovordir. Ushbu maqola, Markaziy Osiyo ayollarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda gender tengligi masalalari, Shavkat Mirziyoyevning fikrlari va amalga oshirilayotgan islohotlarni tahlil qiladi. Bundan tashqari Konstitutsiyaning 58-moddasida Xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar. Davlat xotin-qizlar va erkaklarga jamiyat hamda davlat ishlarini boshqarishda, shuningdek jamiyat va davlat hayotining boshqa sohalarida teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlaydi.

Gender tengligi — bu ayollar va erkaklar o'rtasida teng imkoniyatlar va huquqlarni ta'minlash jarayoni. Bu ijtimoiy adolat, barqaror rivojlanish va iqtisodiy o'sishning muhim shartidir. Gender tengligini ta'minlash, nafaqat ayollarning jamiyatdagi o'rnini oshiradi, balki iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlaydi. Ilmiy faoliyatda gender tengligini ta'minlash, ayollarning tadqiqotlar va innovatsiyalar sohasida faol ishtirok etishini rag'batlantiradi. Bunday ishtirok, nafaqat ilmiy natijalarni yaxshilaydi, balki jamiyatning barcha qatlamlarida ijtimoiy masalalarga yangicha yondashuvlarni olib keladi. Gender tengligi, ilmiy tadqiqotlarda yangi fikrlar va yondashuvlarni paydo bo'lishiga yordam beradi. Ijtimoiy jihatdan, gender tengligi jamiyatda adolat, tenglik va barqarorlikni ta'minlaydi. Iqtisodiy jihatdan esa, gender tengligi ayollarning iqtisodiy faoliyatga qo'shilishiga imkon beradi, bu esa mamlakatning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Markaziy Osiyo ayollarining ilmiy faoliyatda ishtiroki tarixi juda murakkab. Mustaqillikdan oldin, ayollar tadqiqotlar va ilmiy ishlar bilan shug'ullanishda ko'plab to'siqlarga duch kelishgan. Biroq, mustaqillikdan so'ng, gender tengligi masalasi ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy dasturlar orasida muhim o'rin

egalladi. Bugungi kunda, Markaziy Osiyo davlatlarida ayollar tadqiqotchiligi yanada rivojlanmoqda. Ayollarning ilmiy faoliyatda ishtiroki oshmoqda, lekin hali ham ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Masalan, gender stereotiplari, iqtisodiy cheklovlar va ijtimoiy qabul qilinishdagi to'siqlar ayollarning tadqiqotchilik faoliyatini cheklab qo'yadi. Ayollarning ilmiy tadqiqotlarda ishtiroki, nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishi, balki ijtimoiy hayotda faolligini oshirishga yordam beradi. Ayollarning ilmiy faoliyatda ishtirok etishi, ko'plab ijtimoiy masalalarga yangi yondashuvlar keltiradi. Bu esa ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishning muhim jihati.

Shavkat Mirziyoyevning gender tengligi bo'yicha yondashuvi, ayollarning ijtimoiy-iqtisodiy hayotda ishtirokini oshirishga qaratilgan. U, gender tengligini ta'minlash uchun bir qator islohotlar, dasturlar va qonunlar joriy etdi. 2019 yilda Ayollarni qo'llab-quvvatlash uchun O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatida yangi qo'mita – Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari bo'yicha qo'mita tuzishni taklif etdi. So'nggi yillarda Gender tenglikni ta'minlashga qaratilgan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarni e'tirof etadigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-martdagi "Xotin-qizlarning mehnat huquqlari kafolatlarini yana-da kuchaytirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga oid chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4235-on qarori, O'zbekiston Respublikasining "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasining "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 30-martdagi "Normativ-huquqiy hujjatlar va ularning loyihalarini gender-huquqiy ekspertizadan o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" 192-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 23-iyundagi "Oliy ta'lim muassasalariga qo'shimcha davlat granti asosidagi qabul ko'rsatkichlari doirasida xotin-qizlarga tanlovda ishtirok etish uchun tavsiyanoma berish va ularni o'qishga qabul qilishni tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 402-sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2020-yil 4-yanvardagi 4-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 20-noyabrdagi "Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlash, ular o'rtasida tadbirkorlikni rivojlantirish tizimini yana-da takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 919-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 12-apreldagi "Og'ir ijtimoiy vaziyatga tushib qolgan xotin-qizlarga, nogironligi bo'lgan, kam ta'minlangan, farzandlarini to'liqsiz oilada tarbiyalayotgan va uy-joy sharoitini yaxshilashga muhtoj onalarga arzon uy-joylar berish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 285-son qarorini e'tirof etish mumkin. Shuningdek, 11-sentyabr 2023-yildagi PF-158-sonli O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston - 2030" strategiyasining 25-maqsadida Gender tenglikni ta'minlash siyosatini davom ettirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish orqali boshqaruv lavozimlaridagi xotin-qizlar ulushini 30 foizga oshirish. O'zbekiston, gender

tengligini ta'minlash borasida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda faol ish olib bormoqda. Prezident Mirziyoyevning BMT va boshqa xalqaro platformalarda gender masalalaridagi ishtiroki, O'zbekistonning obro'sini oshiradi va bu sohada amalga oshirilayotgan islohotlarni tezlashtirishga yordam beradi. Mirziyoyevning gender tengligini ta'minlash bo'yicha tashabbuslari, ayollar uchun tadqiqotchilik imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan. U, ayollarning ilmiy faoliyatga jalb etilishi uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash, grantlar va boshqa dasturlarni joriy etish zarurligini ta'kidlaydi.

O'zbekistonning ta'lim tizimi gender tengligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Universitetlar va ilmiy muassasalar gender masalalarini o'qitish va tadqiqotlarida muhim ahamiyatga ega bo'lishi zarur. Ayollar uchun ilmiy kurslar, seminarlar va tadqiqotlar orqali ular o'z bilim va malakalarini oshirishi mumkin. Ayollar tadqiqotchiligi uchun maxsus grantlar va moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ularning tadqiqotlarda ishtirokini oshirishga yordam beradi. O'zbekistonning moliya tizimida ayollarga yo'naltirilgan maxsus grantlar taqdim etilishi, ilm-fan va tadqiqotlarda ayollarning ishtirokini oshirishga yordam beradi.

Ayollar tadqiqotchilari o'rtasida tarmoq va hamkorlik aloqalarini rivojlantirish, bilim almashish va tajribalarni baham ko'rish uchun zarurdir. Bunday aloqalar yangi tadqiqotlarni amalga oshirish va ayollar ishtirokini kengaytirishga yordam beradi. O'zbekistonning ilmiy muassasalari va universitetlari, ayollarning tadqiqotchilik faoliyatlarini qo'llab-quvvatlashda hamkorlikni kuchaytirishi zarur. Gender stereotiplari, ayollarning ilmiy faoliyatda ishtirokini cheklovchi asosiy omillardan biridir. Ko'plab jamiyatlarda, ayollarning ilmiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishi qiyin bo'lishi mumkin. Bu stereotiplar, ayollarning bilim va malakalarini rivojlantirishga to'sqinlik qiladi. O'zbekistonda gender tengligini ta'minlashga qaratilgan qonunchilik mavjud bo'lsa-da, amaliyotda bu qonunlarning ta'siri cheklangan. Ayollar uchun maxsus dasturlar va imkoniyatlar yaratish bo'yicha siyosiy xohish va resurslar yetishmaydi. Bu, gender tengligini ta'minlashda jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda. Ayollar tadqiqotchiligi uchun iqtisodiy resurslarning yetishmasligi ham muhim masala hisoblanadi. Ayollar ko'pincha tadqiqot grantlaridan foydalanishda cheklovlarga duch keladilar. Ularning ilmiy faoliyatlari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'qligi ba'zi jabhalarda zaif tomonimiz bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Markaziy Osiyo ayollarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda gender tengligi masalalari muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning gender tengligini rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslari ushbu jarayonni tezlashtirishga yordam bermoqda. Ayollar uchun tadqiqotchilik imkoniyatlarini kengaytirish, ularning malakasini oshirish va gender tengligini ta'minlash, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishning muhim jihatidir. Bu jarayonlar, nafaqat ayollar uchun, balki jamiyatning barcha qatlamlari uchun foydalidir. Markaziy Osiyoda

gender tengligini ta'minlash va ayollar tadqiqotchiligining rivojlanishi, kelajakda yanada barqaror va farovon jamiyat qurish yo'lida muhim qadamlardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. kun.uz
3. qalampir.uz
4. ziyo.net
5. lex.uz